

Frank Martinus Arion (°1936).

rauwe vis, opnieuw haring koopt bij een vrouw die haar vingers voortdurend met speeksel bevochtigt. Misschien het beste verhaal is „De elegante renners” waarin de suspense zorgvuldig wordt opgebouwd rond een pas geremigreerde Antilliaan Chalie die zich voorneemt de marathon te lopen en die zich tijdens zijn voorbereiding geconfronteerd ziet met een aan lagerwal geraakte, voormalige atletiekkampioen. Anders dan met zijn dierverhalen in de bundel die veel te gezocht overkomen om te kunnen overtuigen, schreef Martinus Arion hier een levendige parabel over neergang en herwonnen kracht van de Curaçaose samenleving. De goed voorbereide Chalie met zijn hartritmemeter moet het afleggen tegen de wilskracht van Gustaf, die na de wedstrijd een school voor atletiek opent. Daarmee is een ideologisch politieke boodschap gegeven die bij nogal wat recensenten met een allergie voor elke moraal niet goed zal vallen. Maar het verschil met bijvoorbeeld de van ideologie en politieke prietpraat overlopende roman *Afscheid van de koningin*, is dat hier de moraal uit de handelingen spreekt. De plot is subtiel opgebouwd uit de omtrekkende bewegingen die de twee mannen maken aler ze de weddenschap aangaan, en hun wederzijdse bekommernis wanneer de race aan de gang is. Zo groeit een literair overtuigend prozastuk.

Van de twaalf verhalen uit *De eeuwige hond* is zowat de helft van een niveau waarmee Frank Martinus Arion de lat erg hoog legde, zodat hij zijn eigen experimenten op voorhand weinig kans van slagen gaf. Had hij de rest weggelaten en die zes of zeven verhalen door zijn uitgever met een royale letter tot een chique bundel laten opblazen, dan stond hij ongetwijfeld binnenkort op alle mogelijke shortlists. Frank Martinus een luie schrijver? Hij is juist te ijverig geweest! Voor de volgende verhalenbundel geldt dus het verzoek aan de uitbater van deze haringtent: mag het een onsje minder zijn, maar voor de rest wel graag van hetzelfde?

Michiel van Kempen

FRANK MARTINUS ARION, *De eeuwige hond*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2001, 166 p.

Van Ostaijen tot Buelens

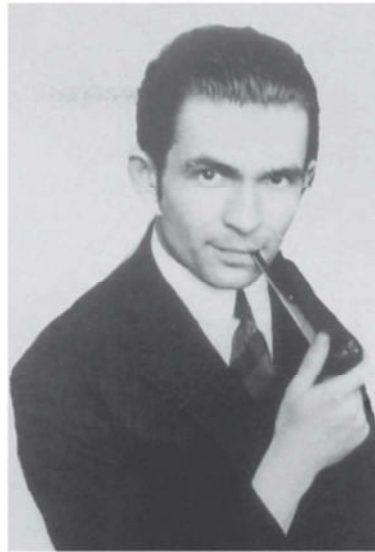
Het is een van die literair-historische dooddoeners: Paul van Ostaijen (1896-1928) is een van de invloedrijkste dichters van de moderne Vlaamse poëzie. Alleen, hoe zit dat nu écht met die invloed? Wie is door Van Ostaijen beïnvloed en in welke mate? Op welke wijze integreren dichters en stromingen de erfenis van deze dichter? En zit daar enige ontwikkeling in? Het is de verdienste van Geert Buelens (°1971, UA) dat hij dat allemaal met een niets ontziende ijver heeft nageplozen en geïnventariseerd, zodat eindelijk eens een min of meer waarheidsgetrouw beeld ontstaat van de realiteit achter de genoemde uitspraak. Het resultaat is *Van Ostaijen tot beden*, een geavanceerde versie van Buelens' proefschrift. Het is een kolossaal werk van maar liefst 1302 pagina's, dat dan ook is uitgegroeid tot veel meer dan alleen maar een invloedenstudie. Zo kun je *Van Ostaijen tot beden* ook beschouwen als een alternatieve geschiedenis van de moderne Vlaamse poëzie, vanuit de invalshoek van de Ostaijaanse invloed, waarbij de gebruikelijke verhoudingen in enkele gevallen op onverwachte wijze worden hertekend. Voorts is het gedeeltelijk ook een receptiegeschiedenis, want het laat zien welke Van Ostaijenbeelden er in de afgelopen eeuw in omloop zijn geweest en hoe Van Ostaijen is doorgedrongen tot het centrum van de canon. Daarnaast doet Buelens hier en daar ook aan poëticastudie, in het bijzonder waar hij onderzoekt hoe Vlaamse dichters zijn omgegaan met Van Ostaijens poëti-

cale erfenis. En waar hij de aandacht vestigt op het strategische gedrag van de dichtelijke actoren, beoefent hij de literatuursociologie.

Van Ostaijen tot heden is dus een bijzonder „rijk” werk. Het is dan ook onmogelijk om het in het korte bestek van deze bespreking werkelijk recht te doen, én om mijn bedenkingen erbij tot in het detail uiteen te zetten. Voorshands beperk ik me daarom tot het aangeven van de belangrijkste van die bedenkingen.

Een eerste probleem is de vaagheid van het concept „invloed”. Wanneer is er sprake van invloed en waar gaat het eerder om overeenkomst of verwantschap? Buelens is zich van het probleem bewust, en kiest als oplossing voor *inclusiviteit*: hij draagt zowat alles aan wat zijn onderzoek heeft opgeleverd, dat wil zeggen niet alleen de vindplaatsen waar dichters zichzelf expliciet positioneren tegenover Van Ostaijen, maar ook alle reminiscenties en gelijkenissen die hem zijn opgevallen, en dat in alle mogelijke opzichten, inclusief de „frasering” van gedichten, hun „opbouw en toonzetting”, motieven, „sfeer”, enzovoorts. Hierdoor gaat Buelens soms erg véér in het signaleren van overeenkomsten, die in nogal wat gevallen vermoedelijk nog maar weinig met aantoonbare „invloed” te maken hebben. Dit gegeven, in combinatie met de vaak sterk parafaserende betoogtrant, maakt dat *Van Ostaijen tot heden* aanzienlijk meer is uitgedijd dan nodig was geweest. Naar ik meen had Buelens, behalve met een grotere zin voor synthese en economie, zijn voordeel kunnen doen met een scherpere vraagstelling. Hij had zich bijvoorbeeld kunnen toespitsen op de kwestie: welke Vlaamse dichters hebben hun dichtelijke identiteit geconstrueerd met gebruikmaking van (beelden van) de figuur en het werk van Van Ostaijen en hoe hebben ze dat gedaan? De interessantste passages uit *Van Ostaijen tot heden* zijn overigens die waarin Buelens op precies deze vragen probeert te antwoorden.

Een tweede probleem is dat Buelens geen „relativistische” literatuurstudie wil bedrijven. Als ik hem goed begrijp, bedoelt hij daarmee dat hij nadrukkelijk wil ingaan tegen een zogenaamd postmodern - maar in feite liberaal - (pseudo-)relativisme, dat ook in de literatuurstudie is doorgedrongen en daar geleid heeft tot een „geslachtsloos” onderzoek van literatuur als een huis met vele etnieën en subculturen,

Paul van Ostaijen (1896-1928).

die elk in hun eigen monadische waarde gerespecteerd dienen te worden. Ik kan die kritiek begrijpen, maar Buelens gebruikt haar als basis voor een „regressieve” conclusie: hij wil over een doorslaggevend criterium kunnen beschikken om goede en slechte poëzie, belangrijke en minder belangrijke dichters van elkaar te onderscheiden. Dat criterium bestaat, meent Buelens, en het laat zich ongeveer als volgt formuleren: een goed gedicht is een gedicht met een technisch geslaagde, suggestieve vorm - een definitie die voortvloeit uit een „autonomistische” interpretatie van Van Ostaijens poëtica. Van Ostaijen staat dus in meer dan één opzicht centraal in *Van Ostaijen tot heden*: niet alleen als de dichter die zowat alle andere Vlaamse dichters tot een positionering heeft genoopt, maar ook als de theoreticus die Buelens' eigen poëtica heeft geïnspireerd - een poëtica die hij in *Van Ostaijen tot heden* als maatstaf hanteert.

Nu is de genoemde definitie in de recente Nederlands/Vlaamse poëzie wel bijzonder invloedrijk geweest, maar ze is natuurlijk geen definitie van wat poëzie wezenlijk zou zijn. Zoals elke (literatuur)opvatting heeft ook zij een politieke en historische oorsprong, dat wil zeggen ze is een *articulatie* van poëzie die op een gegeven moment invloedrijk is geworden. Mij lijkt het eerder de taak van de literatuurhis-

toricus om de (literatuur)politieke en historische lotgevallen van zulke articulaties op zo afstandelijk mogelijke wijze te onderzoeken, dan om zich met een ervan te identificeren. Het hanteren van het genoemde criterium leidt overigens niet tot een probleemloze overeenstemming: geregeld formuleert Buelens kwaliteitsoordelen die, ook als men zijn definitie van poëzie accepteert, tot tegenspraak prikkelen.

Evalueren en normeren, het scheiden van de poëtische bokken en schapen gebeurt dus volop in *Van Ostaijen tot heden*, waardoor het boek (tot in de stijl toe) niet zelden herinnert aan de traditionele literatuurgeschiedenis à la R.F. Lissens, te meer daar ook Buelens (in overeenstemming met zijn overwegend autonomistische uitgangspunten) de ontwikkeling van de Vlaamse poëzie hoofdzakelijk *en vase clos* beschouwt. Aan contextualisering wordt alleen zo nu en dan gedaan. Het resultaat is een persoonlijk, van eerdere beelden (bijvoorbeeld dat van Vermeylen, aan wiens *Van Gezelle tot heden* de titel refereert) afwijkend beeld van de ontwikkeling van de Vlaamse poëzie. Dat „afwijkende” slaat nog het minst op de „absolute top”: Van Ostaijen (natuurlijk) en bijvoorbeeld ook Claus kunnen vrijwel onafgebroken op bewonderende instemming rekenen. Verschuivingen doen zich vooral voor in de subtop van de canon volgens Buelens. Zo neemt hij het op voor onder anderen Burssens en Verbruggen of, recenter, voor Insingel en Willy Roggeman. Buelens besteedt daarnaast ook vele pagina's aan het „gênante” werk van een hele sliert „derderangsdichters”, die *for the sake of completeness* worden opgevoerd en soms ook, lijkt het, als contrastfiguren (de epigonen, de verliezers) tegenover de helden, de overwinnaars van dit boek, in casu tegenover Van Ostaijen.

Misschien zou ik niet zo zwaar tillen aan het feit dat *Van Ostaijen tot heden* op een nogal wankele theoretische basis rust, als het boek niet nadrukkelijk in een wetenschappelijke context werd gepresenteerd (een dissertatie, mede gepubliceerd door de Vlaamse Academie). Het boek knapt geweldig op als men het uit die context weghaalt en het in de eerste plaats leest als het werk van een hartstochtelijk criticus - als een onbeschroomd „partijdige” literatuurgeschiedenis, met (een bepaalde) Van Ostaijen als ijkpunt én als ultieme autoriteit. In dat geval is *Van Ostaijen tot heden* zelfs een

boek waar elke rechtgeaarde poëzielezer op zat te wachten, omdat het eindelijk een alternatief brengt voor de bestaande Vlaamse poëziegeschiedschrijvingen. In deze branche was de laatste decennia hoofdzakelijk Hugo Brems actief, die zodoende een min of meer feitelijk monopolie had verworven en een beeld van de Vlaamse poëzie had opgehangen dat (doorgaans onuitgesproken) schatplichtig was aan de poëtica van zijn eigen generatie. Qua poëtisch pluralisme betekent de publicatie van *Van Ostaijen tot heden* dan ook een vooruitgang die kan tellen.

Ik denk overigens niet dat ik Buelens groot onrecht aandoe als ik hem minder als een scherp-slijpend literatuurtheoreticus beschouw dan als een gedreven poëziekenner, die zich met geweldige werkkraft wijdt aan de (Vlaamse) poëzie en aan „zijn” dichters, zoals hij dat bijvoorbeeld ook al had gedaan in de voorbeeldige, samen met Georges Wildemeersch bezorgde Van Ostaijen-kroniek *Paul van Ostaijen 1896-1928 wegwijzers naar de werkelijkheid* (1996). *Van Ostaijen tot heden* mag precies dankzij deze kwaliteiten worden beschouwd als een - weliswaar met het nodige voorbehoud te hantieren - referentie op het gebied van de geschiedschrijving van de moderne Vlaamse poëzie.

Erik Spinoy

GEERT BUELENS, *Van Ostaijen tot heden. Zijn invloed op de Vlaamse poëzie*, Uitgeverij Vantilt, Nijmegen, 2001, 1302 p.

Sentimentele onderzoeken

Over Nachoem M. Wijnbergs „Vogels”

De poëzie van de joods-Nederlandse schrijver Nachoem M. Wijnberg (°1961) heeft veel weg van schaken. Een in wezen vrijblijvend spel dat evenwel de volle inzet vraagt. De verwantschap met het schaken mag misschien voor alle literatuur opgaan, in het geval van Wijnberg steekt ze des te meer de kop op. Evenals de schaker zullen zijn gedichten eerder op de feiten vooruitlopen dan erop terugblikken. Het zijn meer speculaties dan conclusies. Voor poëzie is dit vrij uniek: de meeste gedichten moeten het van hun mijmerende, nostalgische toon hebben. Maar nostalgisch wordt hij nooit. Zijn gedichten lijken een soort toekomstige herinneringen. Een gevolg van het speculerend karakter is het eindeloos doorredeneren van mogelijke situaties. Er wordt voortdurend bedacht wat en hoe het zou zijn als dat of dat zou gebeuren. In zijn achtste bundel *Vogels*